

НАУКОВО-МЕТОДИЧНА РОБОТА З ВЧИТЕЛЯМИ У ШКОЛІ: ІСТОРІЯ, РЕАЛІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасна перебудова системи освіти в Україні, перш за все, стосується її основної ланки, а саме – школи. В свою чергу, вихід школи на рівень нових вимог та задач багато в чому залежить від розвитку творчого потенціалу вчителів і педагогічних колективів школи, а отже, першочергового значення набувають проблеми перебудови системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. Під методичною роботою в школі розуміємо цілісну, засновану на досягненнях науки та передового педагогічного досвіду систему взаємозалежних дій та заходів, спрямованих на всебічне підвищення кваліфікації кожного вчителя, розвитку і підвищення творчого потенціалу педагогічного колективу, школи в цілому, на вдосконалення навчально-виховного процесу, досягнення оптимального рівня освіти, виховання і розвитку школярів [5, с.7]. Рівень наукової, науково-методичної та науково-технічної діяльності навчальних закладів нині має сприяти вдосконаленню вищої освіти і входженню України в Європейський освітянський простір.

Сучасна перебудова системи освіти своїм корінням сягає в наше минуле. **Актуальність проблеми** визначається тим, що історико-педагогічний характер дослідження дає змогу прослідкувати організацію науково-методичної роботи у школі в період другої половини ХХ ст. та виділити ефективні форми і методи її проведення. **Мета дослідження** полягає у порівнянні організації науково-методичної роботи у радянській школі та на сучасному етапі; чіткому визначенні цілей і завдань у забезпеченні реформування і розвитку найбільш ефективних форм, що мали місце у минулому, в сучасній незалежній школі України.

Методична і науково-методична робота з вчителями завжди була предметом уваги вчених і педагогів-практиків. Аналіз психолого-педагогічної літератури в процесі нашого дослідження дозволяє стверджувати, що система науково-методичної роботи неодноразово була предметом наукових досліджень О. Абдуліної (загальнопедагогічна підготовка вчителя); О. Аксьонової, Л. Даниленка, О. Кіяшко (стан науково-методичної роботи в навчальних закладах); В. Ковальчук (методичні основи підготовки вчителя); В. Маслова (теорія і методика організації неперервного підвищення кваліфікації керівників шкіл); В. Гуменюк, Г. Єльнікової, Л. Калініної, М. Кириченка, О. Орлова (проблеми управління СЗШ); Л. Таланової (підготовка майбутніх вчителів до методичної діяльності) та інших.

У повоєнні 1945-1950 роки виникла гостра проблема у поповненні шкіл педагогічними кадрами. До педагогічної діяльності було залучено значну кількість працівників без педагогічної, а іноді, навіть, і без належної загальної освіти. Основними формами підвищення кваліфікації були: колективні (семінари, конференції, консультації), групові (методоб'єднання та предметні комісії) та самопідготовка. «Закон про п'ятирічний план відбудови та розвиток народного господарства СРСР на 1946-1950р», прийнятий Верховною Радою у 1946 році передбачав розширення мережі початкових, семирічних і середніх шкіл, збільшення кількості учнів та педагогічних кадрів. Впродовж 1947-1948 років Міністерством освіти були затверджені Положення «Про методичну роботу в школі», «Про куштові методичні об'єднання в 1-4 класах», «Про районний (міський) методичний кабінет», в яких передбачалось вирішення наступних завдань:

- систематичне підвищення рівня ідейно-політичної підготовки вчителів;
- удосконалення методичної підготовки вчителів щодо організації та проведення навчально-виховної роботи, збагачення її новими методами та прийомами навчання і виховання;
- вивчення та пропаганда досвіду роботи кращих вчителів;
- систематичне ознайомлення з педагогічною, методичною, науково-популярною літературою;

– прищеплення вчителям навичок активної самостійної роботи в теорії та експериментально-дослідницьких питаннях.

Зрозуміло, що освіта, яку здобули педагоги десятиліття років тому, досвід, набутий в протилежних сучасним устремліннях, потребують суттєвого переосмислення і ґрунтового поновлення.

Науково-методична підготовка неможлива без дотримання у педагогічній діяльності наступних принципів роботи:

- 1) опора на досягнуте;
- 2) відповідність змісту прогнозуючого професійного росту потенціалу вчителя;
- 3) інтеграція досягнень педагогічного колективу;
- 4) підвищення науковості методичної роботи на основі розумного поєднання й безперервності взаємодії педагогічної науки і практики [8, с. 7].

У минулих 1945-1950-х роках найбільш поширеною формою підвищення фахового рівня вчителів початкової школи була колективна (короткотермінові курси, семінари, конференції, консультації). Участь учителів у методичній роботі з метою систематичного підвищення кваліфікації вважалась обов'язковою, незалежно від освіти, досвіду та якості роботи. Методична робота в школі включала в себе: методичні розробки, плани роботи, виготовлення наочності, підготовку та проведення відкритих уроків, взаємовідвідування уроків, допомогу вчителям, роботу методичних секцій та педагогічних рад. Орієнтовною тематикою предметних комісій вчителів початкових класів були: «Самостійна робота дітей з книгою», «Орфографічна та стилістична грамотність дітей», «Народження колективу» тощо. На засіданнях комісій обговорювались відкриті уроки, їх недоліки і переваги. Архівні матеріали протоколів засідань педагогічних рад шкіл України свідчать про те, що методичні об'єднання розглядали питання: вдосконалення методичних прийомів роботи; розв'язання значно більшої кількості першочергових завдань; підняття рівня вимог не тільки до учнів, а в першу чергу, до самих себе [4, арк. 40]. Методична робота в школі повинна була строго контролюватись з боку дирекції навчального закладу та районних(міських) відділів народної освіти. Методичне керівництво дирекції школи здійснювалося через відвідування уроків, їх обговорення, перевірку планів уроків; перевірку планів-щоденників виховної роботи; аналіз навчально-виховної роботи на педрадах, методичних об'єднаннях; індивідуальні бесіди з вчителями; обговорення питань позакласних і позашкільних заходів з вчителями; затвердження планів роботи методичних об'єднань, предметних комісій, педагогічного кабінету тощо. Завідуючий початкової школи займався питаннями встановлення днів засідань методичних об'єднань, предметних комісій; забезпечення допомоги молодосвідченим вчителям; розв'язання завдань школи; залучення вчителів до виконання індивідуальних методичних завдань; допомоги вчителям у підготовці до виступів на кущових методичних об'єднаннях і районних зборах про досвід роботи; контролювання роботи голів предметних комісій та класних об'єднань, діяльність педагогічного кабінету; ведення обліку роботи вчителів на шляху підвищення їх кваліфікації; перевіркою виконання ухвал з методичних завдань тощо. Висновок про те, на якому рівні поставлена науково-методична робота з вчителями у школі, райвно робило на основі протоколів засідань педагогічної ради, предметних комісій та методичних об'єднань; за результатами співробітництва школи з районним педагогічним кабінетом. Педагогічна рада школи була органом педагогічної думки, систематизації та узагальнення педагогічного досвіду та організації контролю і керівництва діяльності педагогічного колективу [2, с. 202]. Робота педагогічної ради була скерована на досягнення значних показників у навчально-виховній роботі, роботі школи з сім'єю, підвищенні ідейно-політичного рівня підготовки вчителів, допомоги учням, обміну досвідом. Одним з актуальних питань, що піднімались на засіданнях педагогічної ради було: зобов'язати вчителів розпочати боротьбу за науковість викладання; посилення вимогливості до себе; висока ідейність та педагогічна правильність ведення уроків тощо. Тобто, науково-методична робота зводилась до мобілізації педагогічного колективу на боротьбу за подальше піднесення якості навчання і виховання учнів, розгортання критики і самокритики недоліків роботи окремих педагогів, розв'язання складних педагогічних і методичних питань шкільної практики, вивчення передового

педагогічного досвіду. На учительських нарадах проводилась робота по аналізу навчально-виховної роботи; обговоренні календарних і поурочних планів та методичних розробок окремих тем; заслуховувались і обговорювались доповіді 2-3 вчителів з досвіду начально-виховної роботи.

У сучасній школі за загальними характеристиками є три організаційні форми методичної роботи: колективна (шкільні науково-методичні конференції, методичний тиждень, педагогічні читання), групова та індивідуальна. До колективної форми належать і засідання педради, але в тому випадку, коли вони розглядають методичні питання. Групові форми більш розповсюджені, оскільки це робота методичних об'єднань вчителів (наприклад предметних). Новими є «методичні співбесіди», «методичні наради» (за проблемою групового дослідження тощо).

За змістом і функціями найбільш важливими нині є предметні або циклові методичні об'єднання вчителів. Вони передбачають такі форми роботи педагогів, як:

- проведення відкритих уроків та виховних заходів;
- взаємовідвідування уроків та позаурочних заходів;
- проведення предметних олімпіад;
- організація і проведення предметних тижнів («Тиждень праці», «Тиждень народних традицій»);
- вивчення, узагальнення й запровадження вітчизняного і зарубіжного передового педагогічного досвіду;
- конкурси на кращого вчителя (починаючи в межах предметних методичних комісій з подальшою рекомендацією до участі на вищих конкурсних рівнях);
- конкурси кращих методичних розробок;
- проведення тематичних науково-практичних конференцій.

Плани методичної роботи затверджуються педагогічною радою, котра виступає колективною формою. На педрадах розглядаються проблеми удосконалення методики навчання і виховання, результати проведення внутрішкільної науково-методичної конференції, затверджуються плани роботи методичних об'єднань, визначаються голови методичних комісій і методичні актуальні проблеми, які обираються для дослідження і пошуку шляхів її успішного вирішення колективом. Педагогічна рада визначає стратегічні напрями роботи з кадрами, виходячи з нормативних документів і аналізу роботи педагогічного колективу та науково-методичну проблему школи. Відповідно до обраної проблеми визначається тематика семінарів, створюються творчі групи, читаються лекції, проводяться тренінги (наприклад «Організація групової навчальної діяльності», «Інформаційні технології», «Створення ситуації успіху» тощо). Іншою організаційною структурою є методична рада, яка координує всю методичну роботу, що ведеться у школі. Основними її завданнями є: проведення предметних тижнів, вивчення й узагальнення досвіду роботи вчителів, методичних об'єднань; робота творчих груп, стажування і наставництво, випуск методичних бюлетенів. До складу методичної ради входять керівники шкільних методоб'єднань, шкіл передового досвіду, творчих груп, найбільш досвідчені вчителі, вчителі-новатори. Склад методичної ради затверджує педрада школи, а очолює її роботу заступник директора з навчально-виховної роботи. План роботи методичної ради голова погоджує з директором школи. Методичний кабінет виконує інформативну функцію (педагогічна преса, матеріали перспективного досвіду, консультації) [3, с. 49].

До колективних форм методичної роботи з вчителями початкових класів відносяться шкільні (міжшкільні), районні(міські) методичні об'єднання вчителів; постійно діючі та епізодичні семінари для вчителів; педагогічні читання, виставки, конференції; опорні школи; школи передового педагогічного досвіду; творчі групи та інше. Об'єднання створюються в школах не тільки предметні (циклові), але й профільні (класних керівників, вихователів ГПД, керівників гуртків за інтересами). Зовсім новою, порівняно з досліджуваним періодом, є об'єднання з відповідним профілем навчання кафедрами (ліцеї, гімназії, коледжі, профільні державні школи). Засідання методичного об'єднання проводяться один раз на чверть. На порядок денний засідань виносяться обговорення директивних документів уряду, Міністерства

освіти і науки з питань удосконалення навчально-виховного процесу, заслуховуються доповіді з актуальних питань навчання і виховання учнів. На засіданнях аналізуються навчальні заняття, виховні заходи; робиться огляд новинок літератури з педагогіки, психології, методик викладання навчальних дисциплін; аналізуються навчальні програми, підручники та посібники, дидактичний матеріал; аналізується якість знань, умінь та навичок учнів, їх вихованість; проводяться дискусії, розв'язуються педагогічні завдання і ситуації тощо. Робота методичних об'єднань не обмежується лише проведенням засідань. У періоди між ними організовуються методичні тижні, дні творчих уроків, індивідуальні консультації для молодих вчителів, бесіди за круглим столом, педагогічні консультації для батьків; вивчається та впроваджується передовий педагогічний досвід; проводяться учнівські олімпіади. Форма планування роботи довільна. При плануванні враховуються конкретні умови школи: досвід роботи вчителів, їх здібності, інтереси, підсумок успішності учнів по предметах.

У сучасній школі проводяться так звані методичні оперативки (оперативні наради), які ознайомлюють вчителів з новими дослідженнями в педагогіці, новими наказами, методичними листами Міністерства освіти і науки, з результатами перевірок стосовно дотримання в школах єдиного мовного режиму, ведення класних журналів. Окремі питання методичних оперативок передбачаються у річному плані роботи школи, у планах роботи методичних об'єднань (наприклад, «Формування в учнів інтересу до знань», «Формування в учнів прийомів розумової діяльності»). Новими колективними формами науково-методичної роботи у школі на сучасному етапі є мікрогрупи (об'єднання на добровільній основі, інтересами до однієї педагогічної проблеми), ініціативні групи, які утворюються на час проведення великих методичних заходів (педагогічні ради, педчитання, конференції). Зміст роботи ініціативних груп полягає у вивченні стану конкретної проблеми навчально-виховної та методичної роботи, підготовці проекту рішень тощо. Сюди ж відносимо і методичний ринг, який організовується з метою термінового розв'язання складних навчально-виховних проблем. Його особливістю є концентрація уваги педагогів на даній проблемі та її обговорення.

У період другої половини XX ст. упорядкуванню методичної роботи сприяло «Положення про районний (міський) педагогічний кабінет», прийняте у 1948 році. Основною базою методичної роботи за даним Положенням виступав педагогічний кабінет школи, який розробляв план роботи, організацію і проведення семінарів та нарад; відповідав за нагромадження матеріалу з передового педагогічного досвіду; розробляв методичні документи. Популяризація передового педагогічного досвіду проводилась у формі виступів на нарадах; проведенні педагогічних рад школи молодого вчителя; читанні лекцій з досвіду роботи; висвітленні суті досвіду у методичних куточках та інше [1, с. 34]. Починаючи з 1956 року на допомогу вчителям початкової школи України інститутами удосконалення було видано низку методичних матеріалів. Зросла допомога з боку преси, хоча кількість необхідної літератури була ще недостатньою (газети «Правда», «Советская Украина», «Учительская газета»; журнали «Барвінок» та «Література школі»).

Під передовим педагогічним досвідом слід розуміти сукупність знань, умінь і навичок, здобутих у процесі практики навчально-виховної роботи [6, с. 211]. У сучасних школах вивчення передового педагогічного досвіду здійснюється у такій послідовності:

- 1) визначення педагогічної проблеми та об'єкту для вивчення досвіду;
- 2) попереднє вивчення досвіду;
- 3) теоретична підготовка;
- 4) основи вивчення досвіду;
- 5) визначення провідних педагогічних ідей досвіду.

Основними формами у впровадженні передового педагогічного досвіду є школи передового педагогічного досвіду, опорні школи, науково-практичні конференції, педагогічні читання, шкільні та міжшкільні методичні об'єднання, тижні педмайстерності, відкриті уроки тощо. Найпоширенішими методичними впровадженнями досвіду у школах є розпорядження, бесіди, лекції, перегляд діафільмів та кінофільмів, відеозапис уроків, плакати; опрацювання статей, книг, ділові і рольові ігри, розв'язання педагогічних завдань і

ситуацій. Важливе значення у пропаганді передового педагогічного досвіду відводиться методичному кабінету школи [7, с. 141].

Порівняння розвитку самоосвіти педагогів у різні епохи дає змогу стверджувати, що і сьогодні дана форма методичної роботи з підвищення свого фахового рівня потребує удосконалення. В другій половині XX століття не було реальних зрушень в роботі вчителів за наявності формалізму. Ця ж проблема залишилась і нині. Адміністрація окремих шкіл не вивчає можливості вчителів та не піклується про створення умов для підвищення творчого потенціалу педагогічного колективу. За позитивними, на перший погляд, показниками охоплення вчителів різними видами підвищення кваліфікації ховається байдужість педагогів у ставленні до своєї справи, до учнів, у піднятті вимогливості, в першу чергу, до самого себе. Скоординована робота над єдиною проблемою в школі забезпечує взаємозв'язок усіх напрямів підвищення фахової майстерності та правильного вибору форм і змісту науково-методичної роботи з урахуванням індивідуальних потреб, інтересів та фахового рівня вчителів початкової школи.

Аналізуючи переглянуті нами нормативні документи, педагогічну літературу, архівні матеріали; враховуючи всю успадковану від минулого базу, можемо зробити **висновок** про те, що важливим є всебічне вивчення та осмислення кращого досвіду минулого, яке сприятиме успішному розвитку освіти в сучасній школі. Порівняльний характер нашого дослідження змісту і форм науково-методичної роботи у школах періоду 1945-1990 років та сучасної школи, дав можливість нам виявити певні її переваги і недоліки. Шкільний рівень передбачає шліфування практичних умінь та навичок на основі знань, одержаних педагогами на інших рівнях підвищення кваліфікації. Загальне керівництво науково-методичною роботою в загальноосвітніх навчальних закладах здійснює директор, а безпосередньо її організовує заступник директора з навчально-виховної роботи. Керівники методичних об'єднань обираються з кращих, досвідчених учителів. Якщо в минулому найбільш розвинутою була саме колективна форма науково-методичної роботи, то нині виділяють такі три групи форм як індивідуальна, групова та колективна. До індивідуальної належать самоосвіта, стажування, наставництво, індивідуальні консультації, а до колективної та групової – шкільні (міжшкільні), районні (міські) методичні об'єднання вчителів, постійно діючі та епізодичні семінари для вчителів, педагогічні читання, виставки, опорні школи; школи передового педагогічного досвіду; творчі групи та інше. Завдання щодо змісту науково-методичної роботи у сучасній школі значно зросли та розширились.

Пошук різноманітних шляхів вирішення проблем науково-методичної роботи з вчителями у школі тривав протягом багатьох років існування радянської школи. Під перебудовою розуміємо всебічний розвиток демократії, самоуправління, заохочення ініціативи, самодіяльності, зміцнення дисципліни, поширення гласності, рішучий поворот до науки тощо. Подією особливого значення для системи народної освіти стала реформа загальноосвітньої школи 1984 року. У школах нового типу (ліцеях, коледжах, гімназіях) функціонують зовсім нові форми: ініціативні групи, методичні ринги, методичні фестивалі, педагогічні КВК, предметні або циклові кафедри. Методичній роботі у сучасній школі властиві принципи: зв'язок теорії і практики, науковість; систематичність, послідовність, наступність, безперервність; творчий характер; оперативність та інші. Успішне виконання завдань розвитку національної освіти значною мірою залежить і від наполегливої праці організаторів науково-методичної роботи – методистів, учителів, керівників освітніх закладів та методоб'єднань. Отже, зміст науково-методичної роботи повинен включати в себе всі основні аспекти шкільної освіти, наукової і професійної діяльності вчителів. Науково-методична робота з вчителями у школі має свої переваги, порівняно з іншими формами підвищення кваліфікації, до яких відносимо безперервність, повсякденний характер; проходження у конкретному педагогічному колективі; надання кожному вчителю реальної можливості брати участь у програмах підвищення свого фахового рівня; безпосередній зв'язок з навчально-виховною роботою та школярами тощо. Професійна компетентність, майстерність учителя, формування індивідуального авторитету, високоефективної системи педагогічної діяльності складають собою мету всієї науково-методичної роботи у школі.

Історико-педагогічний характер дослідження дає можливість нам чітко осмислити функції, принципи організації, критерії ефективності та форми проведення науково-методичної роботи у школі радянської епохи та на сучасному етапі. Будуючи день сьогоднішній, готуючи день завтрашній, український народ йде по нелегкому шляху. Нашому суспільству потрібен педагог з чіткою громадянською позицією, з широким історичним і сучасним світоглядом, здатний самобутньо мислити, мобілізувати свої духовні і фізичні сили на щоденну самовіддану і творчу працю. Це дає підстави вважати науково-методичну роботу з вчителями наріжним каменем усієї педагогічної діяльності.

Література:

- 1.Дорошевич Е. Роль инспектора в изучении и популяризации опыта // Нар. образование. – 1949. – №10. – С.34.
- 2.Кузьминов Я.Б. Инспектирование работы педагогического совета // Школоведение / Под.ред. А.Н.Волковского и М.П.Мальшева. – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1952. – С.202.
- 3.Онишків З.М. Основи школознавства. – Тернопіль: Навч. кн. – Богдан, 2003. – С.49.
- 4.Протоколи засідань педагогічних рад. Т.1. – ЦДАІФО, ф.Р-2, оп.2, сп.5, арк. 40.
- 5.Павлютенков Є.М., Крижко В.В. Організація методичної роботи. – Харків: Основа, 2006. – С.7.
- 6.Педагогічна енциклопедія. – М., 1966. – Т.3. – С.211.
- 7.Передовий педагогічний досвід: теорія і методика / Під. ред. Л.Л.Момот. – К.: Рад.шк., 1990. – С.141.
- 8.Робота з педагогічними кадрами. – Харків: «Основа», 2006. – С.7.

The article dwells upon the problem of training qualified teaching staff during the years after World War 2 and its further development until modernity. The main emphasis is made on the methodological work with teachers on various levels-at school. Hence, it is timely.

УДК 371.263

Л.М. Меджитова
г. Симферополь, Украина

СОВРЕМЕННЫЕ СРЕДСТВА ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДИАГНОСТИКИ В ШКОЛЕ: КОМПЬЮТЕРНОЕ АДАПТИВНОЕ ТЕСТИРОВАНИЕ

Постановка проблемы. В настоящее время в связи с реформированием системы образования в Украине происходит внедрение тестирования как средства измерения учебных достижений учащихся и студентов. Множество публикаций отечественных специалистов посвящено исследованиям в области педагогических измерений (И. Булах, Л. Гриневич, С. Раков, О. Ляшенко и др.). Создан специальный Центр тестирования, который занимается разработкой и проведением тестов по всей Украине. Огромным опытом в данной области обладают европейские страны и США. Наиболее значимый вклад в развитие педагогического тестирования внесли такие зарубежные ученые, как Ф. Лорд, Дж. Раш, Б. Райт и т.д. В США существует организация под названием ETS (Education Testing Service), которая специализируется не только на разработке и проведении тестов, но и занимается исследовательской работой в этой области. На сегодняшний день существует множество специальных изданий, в том числе в сети Интернет, которые освещают новые методики, алгоритмы анализа результатов тестирования и т.п., среди которых необходимо отметить Journal of Educational Measurement, Rash Measurement Transaction, American Educational Research Journal и т.д. Одним из наименее изученных вопросов в области педагогического тестирования является компьютерное тестирование, которое рассматривается в данной статье. **Целью статьи** является определение особенностей разработки и проведения компьютерного адаптивного теста по информатике в школе.

Нынешний уровень развития информационных технологий позволяет компьютеризировать не только процесс статистического анализа результатов тестирования или подсчета баллов, но и собственно саму процедуру тестирования. Особенно удобно использовать компьютер для проведения теста, состоящего из заданий с множественным